

Гіневська Валерія Броніславівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Тичина Дмитро
Михайлович*, провідний науковий
співробітник наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАМАХ НА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В умовах значних соціальних перетворень, спрямованих на побудову правової держави та громадянського суспільства в Україні, важливими залишаються питання практики застосування та вдосконалення положень Кримінального кодексу (КК) України 2001 р.

Одним із інститутів кримінального права, що зазнав суттєвих змін, у чинному КК України є інститут незакінченого кримінального правопорушення. Під незакінченим кримінальним правопорушенням розуміють умисне суспільно небезпечне діяння (дію або бездіяльність), яке не містить у собі всіх ознак кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею КК України, у зв'язку з тим, що кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від винного.

Згідно зі ст. 16 КК України, кримінальна відповідальність за замах на кримінальне правопорушення настає за ст. 15 і тією статтею Особливої частини КК, яка передбачає відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення [1]. Це означає, що винний несе відповідальність за статтею Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. Саме тому покарання за замах на кримінальне правопорушення призначається на тих підставах, що і за закінчене кримінальне правопорушення, і розмір покарання визначається в межах санкції статті, яка встановлює відповідальність за закінчене кримінальне правопорушення. Призначення покарання за замах на тих же підставах, що і за закінчене кримінальне правопорушення, означає, що при замаху враховуються всі положення закону, які застосовуються у випадку вчинення закінченого кримінального правопорушення. Це стосується як призначення покарання, так і звільнення від нього.

За вчинення замаху на кримінальне правопорушення до особи може бути застосований будь-який вид покарання, який передбачений у кримінальному законі. Однак повинні бути дотримані всі вимоги закону щодо індивідуалізації покарання. Загальні засади призначення покарання передбачені в ст. 65 КК України [2, с. 231]. Дані вимоги

повинні бути обов'язково враховані і при призначенні покарання за замах на кримінальне правопорушення.

Однак, незважаючи на це, призначення покарання за вчинення замаху на кримінальне правопорушення має свої особливості. Саме ці особливості зазначені в ч. 1 ст. 68 КК України, де закріплено, що при призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення суд, керуючись положеннями ст. 65-67 КК України, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення кримінального протиправного наміру та причини, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця. Під час призначення покарання як за закінчене, так і за незакінчене кримінальне правопорушення суд повинен враховувати характер і ступінь вчиненого особою діяння. По відношенню до замаху це означає, що за замах на вчинення більш тяжкого кримінального правопорушення повинно бути призначене більш суворе покарання, ніж за замах на вчинення менш тяжкого кримінального правопорушення.

При вчиненні замаху на кримінальне правопорушення ступінь здійснення кримінального протиправного наміру характеризується тим, що суд під час призначення покарання враховує, чи був він закінченим чи незакінченим [3, с. 105]. Оскільки закінчений замах за ступенем тяжкості, ступенем реалізації умислу своїми ознаками ближче до закінченого кримінального правопорушення, тому він завжди більш небезпечний, ніж незакінчений замах [4, с. 206].

Також вимога, яка закріплена в ч. 1 ст. 68 КК України, яку повинен враховувати суд під час призначення покарання, – це причини, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця. Перш за все виявлення причин, через які кримінальне правопорушення не було доведено до кінця, необхідне для розмежування кримінальної протиправної діяльності і добровільної відмови. Адже у разі добровільної відмови втрачається суспільна безпека особи, яка за допомогою бажаної для суспільства поведінки припиняє свою незаконну діяльність у формі готування до кримінального правопорушення або замаху на нього, й таким чином запобігає шкоди об'єкту кримінально-правової охорони. Основним правовим наслідком добровільної відмови є те, що особа не підлягає кримінальній відповідальності за розпочату реалізацію кримінального протиправного наміру [2, с. 209].

Установлення причин, які не залежать від волі особи і через які кримінальне правопорушення не було доведено до кінця, суттєво впливає на ступінь суспільної безпеки вчиненого замаху на кримінальне правопорушення. Хоча ці причини і не залежать від волі винуватого, проте кримінальне правопорушення може бути не доведено до кінця, наприклад, через неосвіченість, хвилювання, невміння винуватого, непридатність застосованих ним засобів чи знярядь або внаслідок того, що винуватий не зміг подолати опір із боку потерпілої особи або був затриманий працівниками правоохоронних органів.

Також гостро стоїть питання, щодо кримінальної відповідальності за замах на кримінальне правопорушення у співучасті, що завжди викликає наукові дискусії. Однією з проблем кримінальної відповідальності за співучасть є призначення покарання співучасниками за незакінчене кримінальне правопорушення.

Відповідно до ч. 4 ст. 29 КК України у випадку, коли виконавець вчинив лише замах на кримінальне правопорушення, інші співучасники (організатор, пособник, підбурювач) також несуть відповідальність за замах на кримінальне правопорушення, хоча кожний з них і виконав усі дії, що вважав необхідними для досягнення спільного результату. Відповідно до ч. 1 ст. 68 КК України при призначенні покарання за незакінчене кримінальне правопорушення суд, керуючись положеннями ст. 65–67 КК України, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, здійснення кримінального протиправного наміру та причин, внаслідок яких кримінальне правопорушення не було доведено до кінця [1]. Вбачається, що вчинення закінченого замаху при співучасті є не менш небезпечним, ніж закінчене кримінальне правопорушення, і призначати більш м'яке покарання виконавцю, організатору, підбурювачу і пособнику є необґрунтованим.

На нашу думку, виконавець, організатор, пособник і підбурювач має нести відповідальність як за закінчене кримінальне правопорушення, адже вони виконали усі дії, які від них залежали і вважали за необхідне для вчинення кримінального правопорушення, але за особливих обставин, що не залежали від їх волі, кримінальне правопорушення не було доведено до кінця. Вбачається, що це не є пом'якшуючою обставиною, тому що у даному випадку добровільної відмови немає і, якби не відповідна «обставина» кримінальне правопорушення було б доведено до кінця.

Враховуючи вищесказане, можна дійти висновку, стосовно відповідальності співучасників за незакінчене кримінальне правопорушення, що немає єдиного підходу щодо призначення покарання співучасниками за незакінчене кримінальне правопорушення. Призначення покарання співучасникам за закінчений замах як за закінчене кримінальне правопорушення – є необхідним і доцільним, адже це може стати дієвим законодавчим засобом протидії кримінальним правопорушенням вчинених у співучасті.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-ге вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

3. Тихий В. Закінчений та незакінчений злочин. Кримінальна відповідальність за незакінчений злочин (коментар статей 13, 16 Кримінального кодексу України). *Вісник Конституційного Суду України*. 2004. № 2. С. 104–109.

4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ-Харків: Юрінком Інтер, Право, 2002. 416 с.

5. Красницький І. В. Кримінальна відповідальність як інститут кримінального права країн Європи та України: порівняльний аналіз: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 232 с.

Горошинський Олександр Олександрович,
здобувач ступеня доктора філософії кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ

ГЕНЕЗА ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Демократичні зміни у життєдіяльності нашого суспільства передбачають чітке визначення правового статусу правоохоронних органів. Метою правових реформ у сфері захисту правопорядку у суспільстві є поліпшення їх роботи та забезпечення безпеки громадян.

Однак, працівники правоохоронних органів, які мають забезпечувати безпеку суспільства здійснювати нагляд за правопорядком, іноді самі допускають випадки порушення закону. Такі діяння створюють у суспільстві негативний імідж правоохоронної системи, а також державних інституцій у цілому.

Зазначимо, що любе правове явище має свою історичну основу. Дослідження процесів становлення законодавства, що запобігало вчиненню правоохоронцями кримінально караних діянь, а також причини і умови появи таких діянь являється метою даної роботи

Вивчення нормативно-правових актів, що були чинними на теренах України за різних часів, дозволяє стверджувати про неоднотипні законодавчі підходи до криміналізації перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів за тих чи інших історико-політичних умов.

Прослідковуючи розвиток кримінально-правової охорони досліджуваних суспільних відносин від протиправних посягань ми можемо побачити, наскільки змінювалися ціннісні орієнтири суспільства в різні періоди, що в свою чергу надає можливість оптимально оцінити сьгоднішні проблеми у цій сфері та виробити відповідне бачення щодо їх вирішення [1].

Питання запобігання перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу в Україні треба